

Anonüümseks muudetud versioon

Tölge

C-536/23 - 1

Kohtuasi C-536/23

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

22. august 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Landgericht München I (Müncheni I apellatsioonikohus, Saksamaa)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

18. juuli 2023

Hageja ja apellant apellatsiooniastmes:

Bundesrepublik Deutschland

Kostja ja vastustaja apellatsiooniastmes:

Mutua Madrileña Automovilista

[...]

Kohtuasjas

Bundesrepublik Deutschland [...]

– Hageja ja apellant apellatsiooniastmes –

[...]_vs

Mutua Madrileña Automovilista [...]

– Kostja ja vastustaja apellatsiooniastmes –

[...]_nõude alusel

teeb Landgericht München I [...] järgmise

Kohtumääruse

1. Menetlus peatatakse.
2. Euroopa Liidu Kohtule esitatakse järgmine eelotsuse küsimus:

Kas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades artikli 13 lõiget 2 tuleb koostoimes sama määruse artikli 11 lõike 1 punktiga b tõlgendada nii, et ka Euroopa Liidu liikmesriik kui tööandja, kes jätkas enda ametnikule, kes puudus (ajutiselt töövõimetuna) töölt liiklusõnnetusse sattumise tagajärjel, palga maksmist ja kellele on üle läinud ametniku õigused, mis on viimasel teises liikmesriigis asuva äriühingu vastu, kelle juures on kindlustatud liiklusõnnetuses osalenud sõiduki tsiviilvastutus, võib „kahjustatud isikuna“ nimetatud sätte tähenduses pöörduda selle kindlustusandja vastu töövõimetu ametniku elukohajärgsesse kohtusse, kui selline otsehagi on lubatud?

Põhjendused:

I)

Hageja ja apellant (edaspidi „hageja“) kui liiklusõnnetuses kannatada saanud ametniku tööandja esitab talle seaduse alusel üle läinud õiguse alusel kahju hüvitamise nõudeid kostja ja apellatsiooniastmes vastustaja (edaspidi „kostja“) kui õnnetuses osalenud sõiduki tsiviilvastutuskindlustusega kindlustanud kindlustusandja vastu.

Ametnik elab Münchenis ja töötab Saksa patendi- ja kaubamärgiameti Müncheni allasutuse föderaalametnikuna. Saksa patendi- ja kaubamärgiamet on kõrgem föderaalamet.

8. märtsil 2020 juhtus ametnikul Mallorcal toimunud puhkusereisil õnnetus, kui ta sõitis jalgrattaga ja põrkas kokku rendiautoga, mis oli kostja juures kohustuslikus korras kindlustatud ja mida juhtis Prantsusmaal elav sakslasest juht. Saadud vigastuste tõttu oli ametnik 8. märtsist 2020 kuni 16. märtsini 2020 töövõimetu.

Hageja kui tööandja jätkas ametnikule töövõimetusperioodi eest palga maksmist summas 1432 eurot 77 senti ja esitas 25. jaanuari 2021. aasta kirjaga nõude makstud palga tagasisaamiseks kostja jaoks Saksamaal määratud kahjutasunõuete käsitleja, APRIL Financial Services AG vastu. Viimane keeldus maksmisest väitega, et õnnetuse oli põhjustanud ametnik.

Seejärel esitas hageja Amtsgericht Münchenile (Müncheni esimese astme kohtus) hagi 1432 euro 77 senti saamiseks [...]. Kostja vaidles nõudele vastu ning esitas ka vastuväite, et asi ei allu rahvusvahelise kohtualluvuse reeglite kohaselt sellele kohtule, kuhu hagi esitati. Seejärel jättis Amtsgericht München (Müncheni esimese astme kohus) 16. veebruari 2022. aasta menetlusotsusega hagi

rahvusvahelise kohtualluvuse puudumise tõttu läbi vaatamata, märkides, et hageja ei saa tugineda kohtualluvusele Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (edaspidi „määrus nr 1215/2012“) artikli 11 lõike 1 punkti b ja artikli 13 lõike 2 alusel, sest seda regulatsiooni tuleb erandit sisaldavana tõlgendada kitsalt ja hageja kui riik ei vaja abstraktselt-tüüpilise kaitsevajaduse hindamise raames nende sätete erikaitset, seda enam, et ta tegutseb funktsionaalselt ka sotsiaalkindlustusasutusena, näiteks vanadus- ja tervishoiuteenuste osutamise kontekstis. [...] [märkused riigisisese menetluse kohta]

Selle kohtuotsuse peale [...] esitas hageja [...] apellatsioonkaebuse [...] [märkused riigisisese menetluse kohta]

Hageja on seisukohal, et Amtsgericht München (Müncheni esimese astme kohus) eitas ekslikult oma kohtualluvuslikku pädevust, sest hageja on õigesti tuginenud määruse nr 1215/2012 artikli 11 lõike 1 punktile b ja artikli 13 lõikele 2. Liiklusõnnetuses otseselt vigastada saanud ametniku tööandjana oli hageja omandanud oma kahjunõuded kostja vastu seaduse alusel, ametnikule töötasu jätkuva maksmise kaudu. See tingis kahjustatud isiku elukohajärgse kohtu kohtualluvusliku pädevuse ka seaduse alusel nõude omandanu suhtes. Nimelt ei ole Euroopa Kohtu kohtupraktika (eelkõige 20. juuli 2017. aasta otsus – kohtuasi C-340/16) kohaselt vaja kaaluda üksikjuhtumit ega teha vahet nõrgema poole kriteeriumi järgi, vaid etteaimatavuse huvides võib iga õigusjärglaseks õigustatud isik, kes esitab nõudeid mitte kindlustusandja või sotsiaalkindlustusasutusena, vaid seaduse alusel omandatud nõude põhjal, esitada hagi, nagu kahjustatud isik ise, ka viimase elukohajärgsesse kohtusse.

Hageja palub

tühistada hageja apellatsioonkaebuse alusel Amtsgericht Müncheni (Müncheni esimese astme kohtu) [...] otsus ja kohustada kostjat maksma hagejale 1432 eurot 77 senti, millele alates hagi esitamisest lisandub baasintressimäärast viie protsendipunkti võrra kõrgem viivis,

[...] [Hageja teise võimalusena nimetatud nõue]

Kostja palub

jätta apellatsioonkaebus rahuldamata

Kostja on seisukohal, et määruse nr 1215/2012 artikli 11 lõike 1 punkti [b] ja artikli 13 kaitse-eesmärgist tuleneb, et sellele privileegile võib kindlustusettevõtja – nimelt tsiviilvastutuskindlustust pakkuva kindlustusettevõtja – vastu tugineda ainult see pool, keda tuleb institutsionaalselt pidada kindlustusettevõtja suhtes nõrgemaks subjektiks. Seda on Euroopa Kohus eitanud nii sotsiaalkindlustusasutuse kui ka kindlustusõiguses äriiselt tegutsevate isikute puhul, sõltumata nende suurusel (17. septembri 2009. aasta otsus – C-347/08;

31. jaanuari 2018. aasta otsus – C-108/17; 20. mai 2021. aasta otsus – C-913/19; 21. oktoobri 2021. aasta otsus – C-393/20). Sellist institutsionaalselt nõrgemat positsiooni tuleb aga eitada ka EL-i liikmesriigi kui rahvusvahelise õiguse subjekti puhul, eriti kui ta – nagu hageja käesoleval juhul – osutab ka teenuseid, mis on sisuliselt sotsiaalkindlustusteenused, ja teostab ka järelevalvet oma territooriumil tegutsevate kindlustusettevõtjate üle. Igal juhul peab apellatsioonikohus aga ELTL artikli 267 alusel esitama tõlgendamisküsimuse Euroopa Kohtule, eelkõige juhul, kui ta soovib kõrvale kalduda Oberlandesgericht Koblenzi (liidumaa kõrgeim üldkohus Koblenzis) 15. oktoobri 2012. aasta kohtupraktikast (kohtuasi nr 12 U 1528/11).

[...] [märkused riigisisese menetluse kohta]

II)

Menetlus peatatakse ZPO (Zivilprozessordnung) § 148 alusel ja määruse resolutsiooni punktis 2 sõnastatud küsimus esitatakse Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artikli 267 esimese lõigu punkti b ja teise lõigu alusel Euroopa Kohtule. Seda põhjusel, et hageja apellatsioonkaebus on lubatav ja kaebuse põhjendatus sõltub määruse nr 1215/2012 artikli 11 lõike 1 punkti b ja artikli 13 lõike 2 tõlgendamisest ning täpsemalt sellest, kas esimese astme kohus, kelle poole pöörduti, on pädev.

1. Hageja apellatsioonkaebus Amtsgericht Müncheneri (Müncheni esimese astme kohus) [...] otsuse peale on lubatav. [...]
2. Apellatsioonkaebuse põhjendatus sõltub sellest, kas Amtsgericht Müncheni (Müncheni esimese astme kohus) eitas õigesti oma kohtualluvuslikku pädevust määruse nr 1215/2012 artikli 11 lõike 1 punkti b ja artikli 13 lõike 2 alusel.

2.1 EL-i õigusraamistik on selles osas järgmine:

- Määruse nr 1215/2012 põhjendused:

(15) Kohtualluvuse eeskirjad peaksid olema hästi prognoositavad ning lähtuma põhimõttest, et tavaliselt on kohtualluvus seotud kostja alalise elukohaga. Seepärast peaks alati olema tagatud kohtualluvus kostja elukoha alusel, välja arvatud teatavatel täpselt määratletud juhtudel, kui vaidluse sisu või poolte autonoomia eeldab teistsugust seost. Selleks et ühiseeskirjad oleksid läbipaistvamad ja et vältida vastuolulist kohtualluvust, peab juriidilise isiku alaline asukoht olema autonoomselt kindlaks määratud.

(...)

(18) Kindlustus-, tarbija- ja töölepingute puhul tuleks nõrgemat poolt kaitsta soodsamate kohtualluvuse eeskirjadega kui üldised eeskirjad.

- Määruse nr 1215/2012 artikkel 11:

1. Kindlustusandja vastu, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, võib esitada hagi kas:

a) selle liikmesriigi kohtusse, kus on tema alaline elukoht;

b) kui tegemist on kindlustusvõtja, kindlustatu või soodustatud isiku esitatud hagiga, muus liikmesriigis hageja alalise elukoha kohtusse, või

c) kui tegemist on kaaskindlustusandjaga, siis selle liikmesriigi kohtusse, kus on algatatud menetlus peakindlustusandja vastu.

2. Kindlustusandjat, kelle alaline elukoht ei ole üheski liikmesriigis, kuid kellel on ühes liikmesriigis filiaal, esindus või muu üksus, käsitatakse filiaali, esinduse või muu üksuse tegevusest tulenevates vaidlustes selles liikmesriigis alalist elukohta omavana.

- Määruse nr 1215/2012 artikkel 13:

1. Vastutuskindlustuse puhul võib menetlusse, mille kahjustatud isik on algatanud kindlustatu suhtes, kaasata ka kindlustusandja, kui asjaomase kohtu suhtes kohaldatav õigus seda võimaldab.

2. Artikleid 10, 11 ja 12 kohaldatakse hagide suhtes, mille kahjustatud isik algatab otse kindlustusandja vastu juhul, kui sellised otsehagid on lubatud.

2.2 Määruse nr 1215/2012 artikli 13 lõike 2 kohaselt võib kahjustatud isik, kes esitab otsenõude kindlustusandja vastu, esitada hagi ühele määruse artiklite 10–12 kohaselt pädevale kohtule. Määruse artikli 11 lõike 1 punkt b omakorda avab võimaluse esitada hagi kindlustusvõtja elukohajärgses kohtus ja – määruse artikli 13 lõikes 2 esitatud viite tõttu – seega kahjustatud isiku elukohas.

Hageja esitab – selle üle pooled ei vaidle – otsenõude kostja kui õnnetuses osalenud sõiduki tsiviilvastutuskindlustusandja vastu vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. juuli 2007. aasta määruse (EÜ) nr 864/2007 lepinguväliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta (edaspidi „Rooma II määrus“) artikli 18 lõikele 1 koostoimes Hispaania Ley sobre responsabilidad civil y seguro en la circulación de vehículos a motor (mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutust ja kindlustust käsitlev seadus) artikli 7.1 lõikega 2 ning artiklitega 1.1 ja 143, talle vastavalt Rooma II määruse artiklile 19 koostoimes BBG (Bundesbeamtenengesetz) §-ga 76 üle läinud nõudeõiguse alusel. Hageja on – samuti vaieldamatult – õnnetuses kannatada saanud ametniku tööandja ja on – jällegi vaieldamatult – jätkanud talle õnnetusest tingitud töövõimetuse ajal palga maksmist summas 1432 eurot 77 senti.

- 2.3 Nüüd on otsustav küsimus, kas ka hageja, kes esitab hagi algselt õnnetuses kannatada saanud ametnikule kuulunud õiguse alusel, mis on hagejale seaduse alusel üle läinud, võib tugineda määruse nr 1215/2012 artikli 11 lõike 1 punktile b ja artikli 13 lõikele 2.

Määrus nr 1215/2012 – nagu ka selle eelkäija 22. detsembri 2000. aasta määrus (EÜ) nr 44/2001 (edaspidi „määrus nr 44/2001“) – põhineb kohtualluvuse eeskirjade osas järgmistel põhikaalutlustel: määruse nr 1215/2012 põhjenduse 15 kohaselt peaksid kohtualluvuse eeskirjad olema hästi prognoositavad ja lähtuma põhimõttest, et tavaliselt on kohtualluvus seotud kostja alalise elukohaga. Vastavalt viimati nimetatud määruse põhjendusele 18 peaksid kindlustus-, tarbija- ja töölepingute puhul nõrgemat poolt kaitsma kohtualluvuse eeskirjad, mis on talle soodsamad kui see üldine eeskiri.

- 2.4 Teadaolevalt on Euroopa Kohus kolmes otsuses, 17. septembrist 2009 (kohtuasi C-347/08), 20. juulist 2017 (kohtuasi C-340/16) ja 31. jaanuarist 2018 (kohtuasi C-106/17) juba välja töötanud sellekohased olulised põhimõtted, et tasakaalustada ühelt poolt määruse nr 1215/2012 artiklitega 10–13 (või selle eelkäija määruse nr 44/2001 sama sisuga sätete) kavandatud nõrgemate poolte kaitset ja teiselt poolt vajalikku prognoositavust pädeva kohtu suhtes:

Nii ei ole kõik need, kes ise äriliselt kindlustussektoris tegutsevad, olgu kindlustusandjana, olgu sotsiaalkindlustusasutusena (17. septembri 2009. aasta otsus – kohtuasi C-347/08), olgu nõude loovutuste alusel kindlustushüvitiste sissenõudmise kui majandustegevusega tegeleva ettevõtjana (31. jaanuari 2018. aasta otsus – kohtuasi C-106/17), kaitsevajadusega ja seega ei kuulu nad määruse nr 1215/2012 artikli 10 ja sellele järgnevate artiklite kaitse alla *forum actoris*'e valikul, sõltumata sellest, kas nad tegutsevad võrreldava turu- või majandusliku mõjuvõimuga nagu kostjaks olev kindlustusandja.

Seevastu kõik need, kes ei tegutse äriliselt kindlustussektoris, kuid kes esitavad hagi neile kahjustatud isiku poolt näiteks pärimise teel või töötasu maksmise jätkamise tõttu üle läinud õiguste alusel, on ise „kahjustatud isikud“ määruse nr 1215/2012 artikli 13 lõike 2 tähenduses ja neile laieneb artikli 10 jj kohane *forum actoris*. See kehtib jällegi ilma, et konkreetsel üksikjuhul oleks vaja kontrollida individuaalset kaitsevajadust. Euroopa Kohus on selle kohta märkinud (20. juuli 2017. aasta kohtuotsus – kohtuasi C-340/16 – punkt 34 jj.):

„Nagu on eelotsusetaotluse esitanud kohus märkinud eelotsusetaotluses, võib üksikjuhtumi arvestamine hinnangu andmisel küsimusele, kas töötasu edasi maksnud tööandjat võib pidada „nõrgemaks pooleks“ nii, et ta kuuluks mõiste „kahju kannatanud pool“ alla määruse nr 44/2001 artikli 11 lõike 2 tähenduses, tekitada lisaks ohu õiguskindlusetuse tekkeks ning olla vastuolus määruse

põhjenduses 11 toodud eesmärgiga, mille kohaselt peavad kohtualluvuse eeskirjad olema hästi etteaimatavad.

Järelikult tuleb nentida, et määruse nr 44/2001 artikli 11 lõike 2 järgi saavad tööandjad, kellele on üle läinud nende töötajate õigus saada kahjuhüvitist, tugineda selle määruse artiklites 8–10 toodud valikulise kohtualluvuse sätetele kahju kannatanud isikutena, olenemata nende suurusest või õiguslikust vormist.

Nii saab tööandjat, kellele on tema töötajale töötasu maksmise tõttu töötaja töövõimetuse ajal üle läinud viimase õigused ja kes esitab sellel alusel hagi tekitatud kahju hüvitamise nõudes, pidada nõrgemaks kui kostjaks olev kindlustusandja, mistõttu on tal võimalus esitada hagi enda asukoha järgse liikmesriigi kohtutele.

Eeltoodust nähtub, et tööandja, kellele on üle läinud tema sellise töötaja õigused, kes sai kannatada liiklusõnnetuses ja kellele on ta jätkanud töötasu maksmist, võib pöörduda selles õnnetuses osalenud sõiduki kindlustusandja vastu enda asukoha liikmesriigi kohtutesse, kui selline otsehagi on lubatud.

(...)

Kõikidest eeltoodud kaalutlustest nähtub, et määruse nr 44/2001 artikli 9 lõike 1 punkti b tuleb koostoimes sama määruse artikli 11 lõikega 2 tõlgendada nii, et ühes liikmesriigis asuv tööandja, kes jätkas enda töötajale, kes puudus töölt liiklusõnnetusse sattumise tagajärjel, töötasu maksmist ja kellele on üle läinud töötaja õigused, mis on viimasel teises liikmesriigis asuva äriühingu vastu, kelle juures on kindlustatud liiklusõnnetuses osalenud sõiduki tsiviilvastutus, võib „kahju kannatanud poolena“ viimasena nimetatud sätte tähenduses pöörduda selle kindlustusandja vastu esimesena nimetatud riigi kohtusse, kui selline otsehagi on lubatud.“

Kuna aga erandid kostjast lähtuvast kohtualluvuse põhimõttest on oma olemuselt erandlikud ja neid tuleb tõlgendada kitsalt, ei tohi neid laiendada isikutele, kes seda kaitset ei vaja (Euroopa Kohtu 31. jaanuari 2018. aasta otsus – C-106/17 – punkt 41; Euroopa Kohtu 20. mai 2021. aasta otsus – C-913/19 – punkt 39). Isegi kui üldjuhul ei ole määruse nr 1215/2012 artikli 10 jj rakendamiseks vaja ette võtta konkreetset juhtumipõhist kaalutlemist struktuurilise nõrkuse või kaitsevajaduse osas, ei tohiks vähemalt üldjuhul ebavõrdsust nende sätete tähenduses esineda, kui hagi ei puuduta kindlustusandjat, kelle suhtes nii kindlustatut kui ka kahjustatud isikut tuleb pidada nõrgemaks pooleks (Euroopa Kohtu 9. detsembri 2021. aasta otsus – C-708/20 – punkt 33).

- 2.5 Seega on ühelt poolt võimalik abstraktselt-üldistav kaitsevajaduse kontrollimine määruse nr 1215/2012 artikkel 10 jj raames, mille kohaselt

tuleb kaitsevajadust teatud juhtumigruppide korral grupi siseselt jaatada (nimelt nõudeõiguse seaduse alusel ülemineku korral pärijate või tööandjate puhul) või eitada (nimelt sotsiaalkindlustusasutuste või kindlustussektoris nõude loovutuste alusel kindlustushüvitiste sissenõudmise kui majandustegevusega tegelevate ettevõtjate puhul) – ja seda sõltumatult konkreetsest nõrkusest või kaitsevajadusest kindlustusandja suhtes, kelle vastu nõue esitatakse. Teiselt poolt viitab just see juhtumigruppide moodustamine sellele, et põhjenduses 15 sõnastatud prognoositavuse nõuet saab piisavalt arvesse võtta tüpiseeritud kaalutluse kaudu, jättes samas ruumi erandlikkuse säilitamiseks.

Oberlandesgericht Koblenz (liidumaa kõrgeim üldkohus Koblenzis) eitas seepärast oma 15. oktoobri 2021. aasta otsuses (kohtuasi nr 12 U 1528/11) EL-i liikmesriigi liidumaa poolt esitatud hagi kohtualluvust määruse nr 44/2001 artikli 9 lõike 1 punkti b ja artikli 11 lõike 2 kohaselt – mis on sisu poolest samad määruse nr 1215/2012 artikli 11 lõike 1 punktiga b ja artikli 13 lõikega 2 – ja põhjendas seda selliselt, et Saksamaa Liitvabariigi liidumaa ei ole vastutuskindlustusandja suhtes nõrgem või õiguslikult vähem kogenud kui kindlustusandja ja tema positsiooni võib võrrelda sotsiaalkindlustusasutuse positsiooniga.

Seevastu on Euroopa Kohus eespool nimetatud otsuses (20. juuli 2017. aasta kohtuotsus – C-340/16) jaatanud kohtualluvust hagi puhul, mille esitas tööandjana avalik-õiguslikult korraldatud asutus, kes tegeleb raviasutuste tegevuse korraldamisega, pärast töötajale töötasu jätkuvast maksmisest tuleneva nõude seaduse alusel üleminekut; seal ei olnud aga hagi esitanud avalik-õiguslik asutus ei liidumaa ega isegi mitte Euroopa Liidu liikmesriik ise ning just rahvusvahelise õiguse subjekti kriteerium näib olevat abstraktselt piisavalt tuvastatav, et täita kohtualluvuse osas prognoositavuse nõuet.

3. Selle taustal on hageja apellatsioonkaebuse lahendamisel keskseks küsimuseks see, kas määruse nr 1215/2012 artikli 11 lõike 1 punkti b ja artikli 13 lõiget 2 on vaatamata nende erandlikule iseloomule võimalik tõlgendada nii, et ka Euroopa Liidu liikmesriik kui tööandja, kes jätkas enda ametnikule, kes puudus (ajutiselt töövõimetuna) töölt liiklusõnnetusse sattumise tagajärjel, palga maksmist ja kellele on üle läinud ametniku õigused, mis on viimasel teises liikmesriigis asuva äriühingu vastu, kelle juures on kindlustatud liiklusõnnetuses osalenud sõiduki tsiviilvastutus, võib „kahjustatud isikuna“ nimetatud sätte tähenduses pöörduda selle kindlustusandja vastu töövõimetu ametniku elukohajärgsesse kohtusse, kui selline otsehagi on lubatud. Seega vaidlevad pooled määruse tõlgendamise üle ja see on apellatsioonkaebuse lahendamisel keskse tähtsusega.

Järelikult tuleb sätete tõlgendamiseks esitada Euroopa Liidu Kohtule ELTL artikli 267 alusel eelotsuse küsimus, nagu see on sõnastatud määruse resolutsiooni punktis 2.

[...]

TÖÖDOKUMENT